de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

Kolofon

De Ovend wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschienen bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redakteur: Johan Veenstra.

Buro-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Drok: Van der Meer, Oosterwoolde.

Administraosie: Stichting Stellingwarver Schrieversronte,
Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde,
Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.
Tillefoon: 0516-514533, fax 0516-520551.

Lidm./Ab.: f 20,00 in et jaor.
Losse nommers: f 4,00.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

In dit nommer:
Foto's: blz. 1, 17, 10 Sietske Bloemhoff.
blz. 12, 13, 15 Jan de Vries.
blz. 17, 18, 19 Archief H.W. de Vries.
blz. 24, 27 Archief Jelle Doornveld.
blz. 31 Archief Stellingwarver Schrieversronte.

Foto omslag: De Flying Stars uut Hooltpae, v.l.n.r. Lieske Schiere, Jan Oosterhof, Wiebe Bruinenberg, Jeannette Roeles, Wout Bakker, Joop van der Meer en Vroukje Bakker.

Inhoold

Oene Bult
De Kommesaores vertelt niet: 'Oan twa talen ha wy genôch, oars ferslaan wy deryn!' 3
Krummelties 8
Karst Berkenbosch
Flying Stars 9
Harmen Houtman
Mien wottels 11
Ybe Duursma
Terwisscha Zathe 12
Dirk Kerst Koopmans
De knikkers 16
W.H. de Vries
De oorlog in de Stellingwarven - 3 - 17
P. Oosting
Breurtien 20
Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j 31

Oene Bult

De Kommesaores vertelt niet: 'Oan twa talen ha wy genôch, oars ferslaan wy deryn!'

Al schrievende over oonze beide burgemeesters in de veurige nommers, dochten wi'j - van de redaktie - d'r goed an te doen een vraoggesprek mit de Kommesaores van de Majesteit in Frieslaand te hebben. Ok om him reageren te laoten op uutspraoken van de eerste burgers in West- en Oostaende. Die twie zaggen al mit belangstelling uut naor de antwoorden van heur 'baos'. *De Ovend* as medium in poletieke en bestuurlike zaeken. Et kan verkeren..., om mit Bredero te spreken.
Dus toogde ik op een goeie vri'jdag (docht ik) naor de heufdstad Liwwadden. Ik daenk d'r goed an te doen om persoonlik een ofspraoke veur een vraoggesprek te maeken en toegelieke es te kieken, waor de heer L.M.L.H.A. Hermans zien warkplak het. Et is, donkt mi'j, altied goed om veurof een betien de sfeer te pruven waor de ondervraogde him daegeliks in beweegt. Now, dat he'k marken kund!
In de auto zwalke ik even op de Twiebaksmark omme, veur et Provinsjehûs. D'r staot gien inkelde anwiezing hoe aj' daor parkeren moeten. Gien witte of blauwe strepen op de weg, gien parkeerbod, ok niet veur invaliden, alliend argens in de veerte staot een grote P van de parkeergeldontvanger. Ik zette de moter van de auto stille en lope de deure in om de portier te vraogen hoe te haandelen. De man aachter de monitors is deur et koegelvri'je glas alliend via een mikrefoon te spreken. Hi'j wet ok niet hoe et moet, 'maar u kunt wel in onze parkeerkelder terecht.'
'Waor is die?'
'Even rechtuit en dan rechtsaf.'
Ik doe aldus. Gelokkig het de parkeerpelisie niet west en gaot de slagboom op 'e tied omhogens, want et gaot in sneltreinvaort naor beneden.
Daor zie ik nog een leeg plak en dri'je de auto d'r henne. Ofsluten, en now weer naor boven. Hoe kom ik daor? Een mennigte deuren geft mi'j een keuze. Ok de goeie? Een stemme ropt deur de kelder: 'U kunt wel boven komen!' Big brother is watching me. Ik roep: 'Hoe dan?' Gien antwoord. De portier aachter de monitors kan bliekber wel wat ommeroepen, mar ik kan niet terogge praoten. Toch vien ik de deure, die mi'j naor boven leidet.
Gerust kan ik now mien bosschop doen, naodat ik mi'j bekend maekt hebbe.
'Ik wil graeg een vraoggesprek mit de Kommesaores.'
Et Stellingwarfs wodt goed begrepen.
'Maar dat gaat zo maar niet!'
(Wus ik ok wel, mar soms hool ik me veur de domme).
'Hoe dan wel?'
'Ik zal u in verbinding brengen met het Sekretariaat.'
De man tillefoneert now op twie lijnen. Iene mit mi'j, vanaachter et dikke glas, en iene mit et Sekretariaot.
Nee, zo beschikt et Sekretariaot, dit is een geval veur de ofdieling Veurlochting van de perveensie. Now gaot de portier an drie tillefoons hangen. Besluut van de tillefonische vergeerdering: iene van de ambteners van Veurlochting zal naor beneden kommen en mien verzuuk opstellen en dat dan netties an et Sekretariaot geven, zodat die een ofspraoke maeken kunnen mit de Kommesaores. En de uutslag zal an mi'j bekend maekt wodden deur de ofdieling Veurlochting. En passant grist de veurlochtster mi'j een *Ovend* uut de hanen; dat blad kent ze niet. En vragt mi'j om een adres waor as ze mi'j berikken kan. De portier mompelt zokzowat van: 'U had

beter door het gebouw kunnen lopen en was Hermans dan misschien wel tegen het lijf gelopen.'
Ik dwaele wat deur de betonnen bunker, mit een protte marmer. Et is allemaole nog slimmer as een baankgebouw en wat vaalt hier now te haelen? Een protte trappen naor oneindig vule ofdielings in neonverlochting. Aanders is et hier hielemaole een bunker van duustere zaeken. En overal vrouwluden in VVD/D66-outfit, mit blauwe halsdoeken en zo. Bi'j een taofel mit et bottien: *Hjir my smookt wurde*, stik ik een sigerette op. Mar een askebak is d'r niet. Iene van de vrouwluden brengt d'r twieje. Mar et anbod veur een bak koffie volgt d'r niet. Ik scharrel naor de biebeltheek toe. Maek mi'j bekend en vraog as ik hier *De Ovend* ok vienen kan. Alle nommers blieken hier in een laegien te liggen. (Dat wus Veurlochting bliekber ok niet). Ik praote wat mit een ambtener over de meertaelighied in Frieslaand.
'Twa talen is genôch,' zegt de man, 'oars ferslaan wy deryn.'
As ik zeg, dat een protte Stellingwarvers dat daegeliks wél moeten, is zien bescheid: 'Dat is dan jim perbleem.'
Ik bekiek nog even de Staotezael. Te donker om de Latiense spreuken te lezen. Die in et Frysk bovenan de trappen bin goed te volgen. Mar gieniene in et Stellingwarfs, et Bildts, of zo. Mit die twie taelen het de ambtener grif et Nederlaans en et Fries bedoeld. Al et aandere is tevule. De adverteensies op een publikaosiebod - waor ambteners/bestuurders heur boot, caravan of twiede huus in anbieden - bin allemaole in et Nederlaans steld.
Prijsopgave na bezichtiging.
As ik om et frisse binnenplak henne stapt bin, zuuk ik de parkeergerage weer op. Now bliekt mi'j pas dat ik op et risserveerde plak van dippeteerde S. Jansen staon hebbe. En begriep ik, dat de Kommesaores bliede is mit zien achttien bi'jbaenen. Hoeft hi'j niet altied in dit verdomde donkere nust te zitten. Op 'e Zwaog (Beetsterzwaog, waor de heer Hermans woont), zal et hiel wat lochtiger wezen.
Om een laank verhael van een weke hier wat kotter te maeken: ik hebbe vier keer naor de ofdieling Veurlochting beld om de uutslag, mar de hieltied was de betreffende ambtener of 'niet op haar plek' of 'in vergadering'. Bliekber zonder bericht an heur kollega's aachter te laoten. (Zi'j het twie keer perbeerd mi'j te berikken.) Een weke laeter lokt et mi'j heur an de tillefoon te kriegen. Besluut: 'De Kommissares heeft geen tijd, zal ik als alternatief gedeputeerde Mulder vragen, die komt uit Stellingwerf en heeft taal en kultuur in z'n portefeuille.'
Ik smiet dit niet vot en zi'j zal dat regelen. Mar zeg wel: 'Ik zuuk de Kommesaores thuus wel op.' En daenke: In Frieslaand moe'n disse dingen toch makkeliker te regelen wezen? Gien wonder dat d'r in de wereld al zovule verkeerd gaot, as et hier al niet beter kan.
Aovens belle ik naor et huus van Hermans. Een maegien lat mi'j mit heldere stemme weten, dat heur vader now niet thuus is, mar dat ik et tussen tiene en half elven wel weer perberen mag. In dat half ure is de tillefoon konstaant bezet.
Dan, op zaoterdagmiddag, mar op zien huus an. Neffens et tillefoonboek in de Patrizekloft, mar neffens de ni'je bewoners sund 1 meie in et Helomapark. De witte muren van de villa gleensteren in de zunne, mar op mien bellen wodt niet los maekt. D'r is ok gien aander teken van leven as een vrouwludefiets naost et huus en een speulgoedpistooltien op de grond. Toch liekt et hier wel hiel 'royal' wonen, mar de familie zal nog wel wat vekaansiedaegen tegoed hebben, nao et skûtsjesilen, keatsen en de Sneekweek van disse zommer. Et feest van et vraoggesprek gaot now dus niet deur. Naachs lig ik d'r wakker van, want now kriegen de beide burgemeesters heur antwoorden ok niet. Et medium raekt hier verstopt. Dan droom ik et vraoggesprek.
Hoe was et om hier in meertaelig Frieslaand te kommen?
'Oh, helemaal geen probleem. Ook hier leven we in Nederland en kan iedereen met Hollands best terecht. Luister maar

naar Radio Friesland. De vragen worden in het Fries gesteld en de antwoorden vaak vlot in het Nederlands gegeven. Geen enkel probleem. Bovendien ga ik binnenkort m'n eerste toespraak in het Fries houden. M'n ambtenaren maken dat klaar en ik hoef de rede alleen maar uit te spreken...'

Mit bjusterbaarlik d'r in?

'Nee, de sokken dêr yn!'

Hoe was et om Haans Wiegel op te volgen?

'Geen enkel probleem. We zijn beide van de VVD. Weten dus van de hoed en de rand, hoe de VVD Friesland wil blijven bezetten. Alleen wat lastig, dat de man hier is blijven wonen. Kijkt altijd een beetje over de schouders mee. Lastig, maar toch geen enkel probleem.'

Hoe kieken jow tegen de Stellingwarven an? Zien jow die wel liggen?

'Ja, ja, toch wel. Ik ben door Vesuvius te Elsloo voor m'n werk gedoopt, geen enkel probleem. En laatst nog ben ik voor Radio Centraal geweest. Aardige mensen daar, geen enkel probleem.'

En moe'n die twie gemienten bi'j mekeer?

'Nou, nou, tijdens mijn voorganger zijn de herindelingen geweest, dat lijkt me nu niet relevant.'

En as et volk dat wel wil en de burgemeesters ok?

'Het volk kan wel van alles willen, maar daarom gebeurt het nog niet. Ook anderen moeten er over oordelen, en dan staan de kaarten er niet zo best voor, voor de Stellingwerven.'

En de beide Stellingwarven naor Drenthe?

'Nee, nee, dat zou economisch in deze tijd niet verantwoord zijn.'

Ekonomisch veur wie?

'Nou, ook voor mij...'

En de tael daor?

'Geen enkel probleem. We hebben er aan meegewerkt, dat de status verhoogd is. Geen enkel probleem. En verder moet u nuances maar aan Bertus Mulder vragen, want die weet er alles van. Ik ben voor m'n werk veel in het westen en soms in Leeuwarden en dan denk je niet gauw aan een klein gebiedje als de Stellingwerven, helemaal onderaan de provincie.'

Daenken jow hier lange te blieven?

Now ja, daar beslist m'n vrouw, m'n gezin ook over mee. Ik wilde wel graag Friesland doen en het wonen hier is heel aantrekkelijk, maar het kan ook best een springplank worden naar een ministerschap, maar dan moeten de kinderen toch eerst wel van school zijn, of we blijven hier ook wonen, net als Wiegel, en ik betrek een optrekje voor me zelf in Den Haag... Maar vooralsnog doe ik m'n werk hier met veel plezier. Geen enkel probleem...'

Ok niet mit die bunker in Liwwadden?

'Nou, nee. Hier en daar kan het wat beter, maar dat blijft altijd. 't Kan altijd beter. En de mensen werken er hard, heel hard. Bovendien, zo vaak ben ik er nou ook weer niet, m'n bijbanen maken dat ik vaak in de Randstad ben en de bossen van Beetsterzwaag lokken continue...'

De Kommesaores moet now 'stante pede' naor de t.v.-studio veur al weer een interview.

Ok an mien droomd vraoggesprek is te marken, dat ik et Provinsjehûs meens- en Stellingwarf-onvrundelik vien. As et aanders is, mark ik dat wel van de ofdieling Veurlochting (of toch et Sekretariaot?), of van de heer Kommesaores himsels, dan wel in een vraoggesprek van alle drie. En van wat een tiental aanderen van heur Kommesaores vienen. Ik blief ni'jsgierig. Mar wie het wat mit de Kommesaores te maeken, die ik vraogen kan om een betien eerlik antwoord?

Naoschrift: Ok een uutneudiging veur een vraoggesprek mit dippeteerde Mulder het mi'j sund 30 augustus nog niet berikt. Maller as bi'j Veurlochting kan et niet!

Veertien daegen laeter, 13/9, kwam de nuging veur een vraoggesprek mit dippeteerde Mulder op 7 november (die ik mit daank anneem), as alternatief veur een interview mit Hermans. Te laete dus veur dit nommer van *De Ovend.* Mien 'Kommesaoresverhael' (hierboven) was doe al bi'j de redaktie inleverd. (ob)

WAT VIENEN ZI'J VAN HEUR KOMMESAORES?

Ok in et dadde pat van disse trilogie over bestuurders hebbe ik een tiental meensken vraogd wat as zi'j van heur Kommesaores vienen. Ok op dit plak daank veur de mitwarking! (ob)

Remco Heite (burgemeester Stellingwarf-Westaende, Wolvege): *'As persoon: hiel plezierig, ongedwongen, makkelik, gien flauwekul. In funktioneren: bemuuit him mit beleid, ok iene die mit bestuurt; iene die zien nekke uutstikken durft.'*

Een koopman op de Ni'jstad (Liwwadden): 'Poletyk is in protte teater, mar wol op ús kosten.'

Een wegwarker bi'j Drachten: *'In man mei sa'n Limburgse tongfal yn Fryslân, dat wurdt niks.'*

Jannie Liemburg (lereres, De Gediek): 'Hy liket my arrogant. Oer it hynder tild, dy't mient âltyd te winnen.'

Mr. L.H. Lesterhuis (burgemeester Stellingwarf-Oostaende, Oosterwoolde): *'De man is plezierig in de omgang, harde werker. Groot voordeel, dat hij gemeentebestuurder is geweest (Zwolle). Weet waarover hij het heeft en is gemakkelijk telefonisch bereikbaar. Als het via de ambtenarij moet gaan kan het wel drie of vier maanden duren.'*

Serveerster (in restauraant an de Ofsluutdiek): 'Ik kin de man net, né, ik kin him net.'

Karst en Saakje Berkenbosch (keunstschilder, lerer/es, Berkoop): *'De man liekt te vroeg oold. Wil overkommen as bedaegd, mar moet et leven nog leven. Vuult him wel betrokken en dient him an as een nette, fesoenlike meneer, mar niet onsympethiek.'*

Henk Schurer (ambassadeur Vesuvius, Else): 'Et hiet, dat hi'j bargen verzetten kan, mar het hier neffens mi'j nog gien heuveltien verplaetst. Frieslaand ligt bi'j Den Haag op et voetenaende en de Stellingwarven bi'j Frieslaand onderan.'

Kerst Huisman (van de L.C.): *'Een jonge, niet ideologische bestuurder, die hier een tussenstap maekt tussen Zwolle en Den Haag. Funktionele belangstelling veur taelen en kulturen. Zit hier niet vaaste. Een gewoon meens, waor aj' ok mit over gewone dingen as voetballen praoten kunnen.'*

Eelke Lok (van Omroep Frieslaand): 'No't de L.C. him oanfallen hat, giet er de striid oan en bliuwt hjir. Te ûnfrysk: as er kieze moat tusken Hearrenfean en Ajax, kiest er foar Ajax. Cambuur komt net oan 'e oarder, of boargemaster Apotheker moat him útnoegje.'

Pieter Anko de Vries (van et F.D.): *'Ambitieuze man. Typysk foar him it hâlden fan hearings. Komt diplomatyk oer. Ik freegje my ôf oft hy wol safolle fielt foar Fryslân. Ropt by my gjin grutte reaksjes op. Wiegel hie earder al bining mei Fryslân troch syn simmerwente hjir en boot.'*

Et is nog al lokt om de Kommesaores indertied, op 1 oktober 1995, op et eerste Stellingwarver Boekebal in Wolvege te kriegen... Starker, et was gien inkeld perbleem...

Pieter Jonker (raodslid veur de PvdA, De Haule): 'In mien ogen een man mit visie en daodkracht. Het een hekel an oolde koenen uut de sloot haelen. Fris bestuurder, die minder op de veurgrond tredet as Wiegel.'

Klonklusie: De Kommesaores dot et bestuurlik bi'j bestuurders wel goed. Is bi'j gewone burgers vaeke onbekend. Funktionaorissen die wat vaeker mit him van doen hebben vienen him wel toegaankelik. Wet te min van wat him in et Perveensiehuus ofspeult. Een extern orgenisaosieburo zol die zwik daor es deurlochten moeten. (ob)

Kommentaor: Et is mar goed, dat d'r aanst ien noordelike perveensie (Kanton/Bundesambt?) komt, mit as heufdstad Grunningen. Dan kan ok alle tael- en kultuurperblemetiek zien gerak kriegen over greenzen henne. Mit Hans Alders as Kommesaores; die is kreatief en flexibel genoeg. De verni'jde stad Grunningen is d'r klaor veur, perveensionaole kraanten en tillevisie doen al et ien en aander in de maande; lopen op disse ontwikkeling veuruut. Loek Hermans en Relus ter Beek kun dan weeromme naor poletiek Den Haag, in et twiede paorse kammenet van Kok. (ob)

Krummelties

GRAMMATIKA VEUR ELKENIENE

Omdat Henk Bloemhoff ziek thuus is, komt zien bi'jdrege an disse *Ovend*, *Grammatika veur elkeniene*, te vervalen. We hopen dat Henk in et december-nommer weer van de perti'j is. (jv)

OOLDE POOKPRIES 1997

Ankem jaor wodt veur de vuufde keer de Oolde Pookpries uutrikt. Disse literaire pries is in 1988 insteld deur de gemienten Oost- en West-Stellingwarf mit de bedoeling om et schrieven in et Stellingwarfs an te vieteren. De vier prieswinners an now toe weren: Karst Berkenbosch, Boele Land, Benny Holtrop en Jan Oosterhof. Meensken die mitdoen willen moe'n heur wark veur 1 meert 1997 insturen. De pries bestaot uut een oorkonde en vuufhonderd gulden.
Et riegelment en de inschrief-formelieren bin te kriegen bi'j Gerard Floor op 'e ofdieling Welwezen van et gemientehuus in Oosterwoolde. Doe mit! (jv)

NI'JE UUTGIFTEN EN HERDROKKEN

Vlak veur de sutelaktie verschenen d'r nog tal van ni'je uutgiften en herdrokken bi'j de Stellingwarver Schrieversronte. Aldereerst verscheen op 27 september de *Stellingwarver Spreukekelinder 1997* mit een prachtige illestraosie van huze Lindenoord in Wolvege d'r op, maekt deur Peter Lazarov. Pieter Jonker is de saemensteller van de kelinder. De kelinder kost f 18,95.
Op 4 oktober verschenen d'r twie ni'je boeken: de roman *Gezichten aachter matglas* van Benny Holtrop en de bundel *Zwalken deur et Fries-Drentse woold (diel 2)* van Wiebe H. Scheenstra. *Gezichten aachter matglas* telt 160 bladzieden en kost f 22,50. Et boek van Scheenstra is lieke dikke, d'r staon een protte foto's en tekenings in. Et kost f 24,50. Op 27 september kwammen d'r ok nog drie herdrokken uut: de twiede drok van *Na driemaal klokkleppinge. De Westhoek* van Fokke Middendorp en de dadde drok van Johan Veenstra zien romans *Een vlinder van zulver* en *Naachs goelen de honnen.* De herdrokken kosten respektievelik f 24,90, f 15,90 en f 16,90.
Op 7 oktober, op zien negentigste verjaordag verscheen et boek *Dirk Kerst Koopmans, de schilder van de Scheene.* D'r staon een protte ofbeeldings van Koopmans zien wark in. In oktober kost et boek f 27,50, daornao f 37,50. Guus Hellegers schreef een verhael over Koopmans zien wark. (jv)

REKORD SUTELAKTIE

De sutelaktie is van 't jaor geweldig goed verlopen. D'r is veur een enorm rekordbedrag an Stellingwarver boeken en kelinders verkocht.
Was veurig jaor de f 25.000,-- al een rekord, now is d'r in drie daegen veur f 28.800,-- verkocht. De opbrengst van de naojaorsmark in Oosterwoolde komt daor traditiegetrouw nog bi'j. In et december-nommer komt et eindbedrag, now al bedaanken we alle meensken, die d'r zoe'n grandioos sukses van maekt hebben. En ankem jaor gao'we d'r weer veur! (jv)

Karst Berkenbosch

Flying Stars

Interview mit Wiebe Bruinenberg en Lieske Schiere

De Flying Stars uut Hooltpae bestaon toekem jaor 50 jaor, tied dus veur wat extra ommedaenken en inkotten een heuse CD.
Omdat Wiebe veerweg de ooldste rechten het, - hi'j is bi'jkaans van de oprichting of bi'j de Flying Stars betrokken, - begin ik mit him. Now, vule vraogen hoej' die man niet te stellen, want a'k him praoten laoten hadde, dan ha'k d'r now nog zeten. Wiebe zit 47 jaor in et bestuur en is ongeveer 45 jaor veurzitter. Alliend bi'j mien eerste vraoge: 'Wat doen de Flying Stars?' kikt hi'j een betien muuilik.
'Tsja, wat za'k daor now es op zeggen,' zegt hi'j, ''t is een soort kabberet-revu.'
'Mar dan wel in de oolde betekenis van et woord,' vult Lieske an.
Mit mien twiede vraoge het Wiebe bedudend minder muuite.
'Wanneer en waoromme bin de Flying Stars opricht? Now, barg je dan mar aj' zoe'n vraoge stellen. 't Is krek as mit een champagneflesse: as de korke d'r of is, is d'r gien holen meer an. Slim interessaant, mar ik zal toch perberen et een betien saemen te vatten.
De Flying Stars bin ontstaon op een gezellige aovend van SCO in '46. De groep komt vot uut de meziekverieninge en wodde van de oprichting of in '47 leided deur Lood Hoekstra uut Noordwoolde. Sommige leden weren lid van 'Melodia' uut Wolvege. De klemtoon lag in et begin veural op meziek en zang. Een tal schetsies zorgde d'r veur dat et een hiel ofwisselende aovend wodde, die deur de meensken ommeraek wardeerd wodde. Nao Lood Hoekstra kwam Henk Oostra, mar omdat hi'j gien meziekdirigent was, hebben ze besleuten om et roer in de jaoren '60 omme te gooien en kreeg et de opzet die et tot vandaege-de-dag het. Netuurlik verget hi'j niet een tal meensken te numen die heur slim inzet hebben veur de groep, zoas Geertje de Graaf, die al van heur achtste jaor of mitspeult, Roelof en Geesje Delfsma en Jenny Elzinga. Wiebe staot speciaol even stille bi'j de femilie Oostra, ome Jehannes en tante Roel. Jaoren rippeteerden ze daor in de veurkaemer. Ze kregen d'r altied volop koffie en toch hebben die meensken d'r nooit wat veur hebben wild.
'D'r hebben,' zo vertelt Wiebe op mien vraoge over et tal meensken dat lid west het van de FS (laot ik et mar ofkotten in et vervolg), 'wel zoe'n honderd meensken mitdaon in de loop van de jaoren. Ze hebben veural vule meensken leverd an orkessies. O.e. de 'Red Comets' en de 'Keuningsbarger muzikaanten'. Siegrid Hof het zels via de FS de tillevisie haeld. Ze was o.e. de zangeres van de 'Daylight Superband'.
Ze hebben bi'j de FS altied et systeem had dat elkeniene die mitdot tekent veur een jaor. Mar veurdat hi'j of zi'j tekent, vint d'r eerst een auditie plak, want de FS is, ondaanks et feit dat et poere ammeteuristen binnen, professioneel genog om niet elkeniene de plaanken op te sturen. Ze gongen vanuut de FS ok riegelmaotig de telentejachten bi'j daele om ni'j telent op te sporen.
Op mien vraoge over de 'ups' en 'downs' zocht Wiebe, ze hebben in de loop van de jaoren nogal es wat te stellen had mit drummers. Die meensken houwden altied vusen te hadde. Mar einliks kuj' rustig stellen dat grote krisissen de FS veurbi'jgaon binnen. Et was daor een te homogene groep veur, bi'j wie de gezellighied en et leveren van een goed produkt veurop ston. Tegenwoordig warken de FS mit kassettebaanties, en dat is wat makkeliker.
Hoe staot et mit et tal optredens van de FS?
'Veurig jaor,' vertelt Wiebe, 'bin we een

Wiebe Bruinenberg geft anwiezings an de Flying Stars.

twintig keren vot west, mar daorveur was et soms een gekkeboel. We bin ok wel es 35 keer vot west, en dan was et een hiele toer om et spul bi'j mekeer te holen. Hoe groter de groep, hoe meer aj' rekenschop mit mekeer holen moeten. Toch gaon ok op verjaordaegen de meensken rustig vot te speulen. Dat komt now ienkeer soms zo uut.'
En dan te bedaenken dat de meensken d'r niks veur kriegen. (opm. K.B.)
Lieske is vraogd om bi'j de Flying Stars te kommen, doe ze nog bi'j de Fryske Krite in Wolvege speulde. Daorveur zat ze bi'j de akkordeonklub 'de Nihona's' uut Ni'jehoorn. Ze deden daor bi'j de uutvoerings ok wel es een schetsien en dat was de FS vanzels niet ontgaon. Ze het nog wel auditie daon, mar was in feite al anneumen. Deur heur keuze veur de FS het ze de Fryske Krite d'r wel an geven moeten, want mit twie keer rippeteren in de weke en dan ok nog een twintigtal uutvoerings, hej' et drok genog.
Lieske is in de FS bried inzetber. Ze kan van alles: ze zingt, zowel serieuze as kabbereteske vassies (ze nuumt as serieuze nommers: *Duzend Leerzen* van Harmen Houtman en *Mien anneumen kiend* van Diana Vredenberg) en speult pattietoeren de vliegende steerns van de hemel. Ze het ok nog in et bestuur zeten.
'Ik hebbe wel vaeke de wat onneuzele rollen die a'k speulen moete,' zegt ze, 'een protte verschillende typen.'
Naost heur FS-karrière het ze lestdaegs bi'jkaans laandelike bekendhied kregen deur heur optreden in de boerebrulloft op 'e Jouwer, tegere mit Henk de Vent.
'Och,' zee ze daor over lestdaegs in Berkoop, 'trouwen kuj' wel een stokmennig keer, mar zoe'n brulloft as op 'e Jouwer maek ie mar ien keer in je leven mit.'
Op mien vraoge wat heur ambities binnen, antwoordt ze: 'Een protte aorige dingen doen. Ik hebbe laest ok mitdaon an et koncert mit Euphonia en hadde daor te maeken mit Rients Gratama en Roel

Oostra. Een prachtige ervering, die ik zondermeer bruken kan bi'j de FS. Ok hebbe ik mitdaon as figuraant in *De Gouden Swipe*, de film van Steven de Jong. Ik hebbe ok daor een protte wille an beleefd.'
Tegenwoordig treedt Lieske ok riegelmaotig op mit Jan Oosterhof, mit een mix van schetsies en lieties. Kotom, een drok baozinnegien. Disse laeste saemenwarking is ontstaon tiedens de reünie van de körfbalklub in Ni'jhooltpae. Ze hebben now al veur meer as een ure pergramme.
'As de meensken et aorig vienen, dan vien ik et ok aorig. Dat is veur mi'j genog.'
Lieske speult zels een betien gitaar en akkordeon, mar lat Jan et liefst et muzikaole wark doen.
Ik praote nog even mit beiden over et onderwarp 'de toekomst van de FS.'
'We leven bi'j et jaor,' zegt Wiebe, 'mar as es toegelieke een drie à vier kernleden opstappen, kan et wel es een toer wodden.'
'Ach,' zegt Lieske, 'doe Aukje Steeman vot gong, dochten we ok: 'hoe komt dit, hoe komt dit,' mar et redt him an now toe altied wel weer.'
Een groot dieptepunt was et verdwienen van et kefé, uut et dörp. De FS is now uutweken naor Wolvege. Gelokkig hebben ze nog altied vier aovens de tente vol en kriegen ze nog de hieltied volop anvraogen. Op twie november komt de CD uut mit een protte teksten van Harmen Houtman en vule meziek van Jan Oosterhof. Mi'j donkt dat d'r de kommende jaoren nog genog meziek in de FS zit (opm. K.B.).

Harmen Houtman

Mien wottels

Je veurdoen as een aander,
mooier en veurnaemer,
lieken op een advekaot
en warken mit een haemer,
macht en weelde kopen,
mar in vodden lopen,
vaalt de wereld op
en kost je iens de kop!

'k Verraod mien ofkomst nooit,
ze meugen van me weten,
waor ik woond' as kiend,
ik speulde, zat te eten,
'k Verraod mien ofkomst nooit.
mien wottels liggen daor,
et vormt me jaor nao jaor
ik zal dat niet vergeten.

Jow liegen over vroeger;
straote en je oolden,
valen iederiene op,
ie moe'n je mond mar holen,
et zal doukies wel blieken,
as ze naor je kieken,
moe'n ze je niet meer
en lachen naor mekeer.

Je veurdoen as een ere,
hoger en wat beter,
leven as de keuningin
en deugen veur gien meter,
wark mit ellebogen,
dollars in je ogen,
brengen je niet veer,
mar dat ziej' al niet meer.

Ien van de lieties op 'e cd van de Flying Stars.

Ybe Duursma

Terwisscha Zathe

Terwisscha Zathe in de sni'j.

Disse naeme staot op de dakkapel van de riaante plaetse an de Idzardaweg en naost de Hamersweg. Disse Hamersweg is nuumd naor Jan Titus Hamers en is legd in de jaoren 1870-1873 en wodde doe de ni'je weg nuumd. Veur die tied was d'r hielemaole gien pad.
Op 14 augustus 1883 is de eerste stien van de boerderi'je legd deur Jan T.J. Hamers, de zeune van dokter Petrus Hamers en Alida Terwisscha van Scheltinga. Dokter Petrus Hamers was destieds dokter op 'e Blesse en woonde in et eerste huus aj' vanuut Wolvege De Blesse inkommen.
De boerderi'je staot op een hiel oold plak, vri'j zeker uut et jaor 1100, dit omreden dat de karke d'r doe ok al ston. Uut de floreenkohieren (*stemmingen der florenen*) uut 1640 bliekt dat op dit plak Sierck Alts een stelle hadde en d'r staot in de kohieren dat hi'j een papist was. Papist betekende in die tied daj' dan een trouwe anhanger van de Paus weren, ze kwammen d'r eupelik veur uut. D'r weren ok stille papisten, die wollen et niet weten veur een aander.
Doe Sierck Alts d'r woonde was de brette 10 roeden. Perfester Bouwer geft in zien boek *Brink en streek* an dat in die tied een roede vier meter zestig bried was.
In 1698 hadde Eise Terwisscha stemrecht veur disse plaetse en in 1738 was C. Terwisscha de eigener.
Om 1930 henne was d'r 47 bunder laand bi'j, dat doe strekte vanof de Scheene, de scheiding tussen Der Izzerd en Hooltpae, tot an de oolde Tjonger, ten noorden van Der Izzerd op de Zanen.

Et bientwark op 'e dele.

Ten noorden van de Brogsloot, daor as et gemael an staot, laggen de Westerpoolder en de Gieterse poolder, dit was destieds uutveend deur Gieters warkvolk, vandaor de naeme, die de femilie Hamers altied bruukte. Nao de verveninge bleven d'r petgatten en haegen over waor as doe vule vis in zat, daordeur weren d'r ok visotters en ok een boel waetervoegels. Et huj wodde doe mit dreegstokken in een praem brocht om et zo naor een bepaold plak te brengen.
Jan Hamers het van disse petgatten weer bruukber laand maekt, dat om 1914 henne nog mit de zende mi'jd wodde.
Weeromme naor de plaetse. Dokter Hamers het de plaetse bouwen laoten, H. Paulusma was de annemer, iene van de timmerluden was Klaos Kelder, die in de oolde schoele op Der Izzerd woonde. Disse naemen staon nog argens in et bientwark beiteld.
De plaetse straolt een zekere veurnaemhied uut, et oogt wat Grunnings. Veur 1883 ston d'r een oolde plaetse, een zekere Van Winsen was doe de bewoner. Et is een degelik timmerd gebouw, een grote keuken mit daor een prachtige, hiel oolde kachel in, die as een ekkel glom. Mar ondaanks dat d'r gas en elektrisch was, wodde et eten nog altied op disse kachel kookt mit as branige hoolt en turf, de kachel was niet geschikt veur zwatte braand. De veurdeure wodde deur de femilie haost niet bruukt, alliend veur een belangriek persoon zoas meneer Pastoor, as die op vesite kwam.
De zieddeure an de oostkaant wodde et meerste bruukt, dan kwaj' in et spuulplak waoras de melkbussen schonemaekt wodden. Doe d'r nog gien botterfebriek was wodde hier ok de botter en de keze maekt.
Ok de regenwaeterbak is in disse ruumte waoras et bakemmertien op de kop op ligt. Geriefelik zeden de Hamersen: 'Wi'j hoeven nooit naor buten om waeter.' Ze bruukten nog wel geregeld regenwaeter.

In de keuken stonnen de stoelen mit rieten matten tegen de kaant en as d'r vesite kwam wodden ze bi'j de taofel zet. De familie bruukte altied disse keuken om in te wonen, daor wodde niet van ofweken, dit weren ze wend om hier altied te wonen en alles percies op zien plak.
De opkaemer an de noordoostkaant was et slaopplak van vader en moeder Hamers. Daoronder een hiele grote kelder, in de tied dat de plaetse bouwd is, wodde d'r nog botter en keze maekt, in disse kelder wodden de produkten opsleugen. Een lange gaank is de scheiding tussen de opkaemer en de mooie kaemer, die wodde haost nooit bruukt, d'r bin twie bedsteden in, daor sleupen de kiender in, doe die nog klein weren.
Aachter de mooie kaemer en vanuut de keuken was ok een gaank en an de zuudkaant weren twie bedsteden daor as Piet en Rikus heur hiele leven in slaopen hebben en zoas Rikus es een keer veur Radio Frieslaand vertelde: 'Zoemers lekker koel en winters lekker waarm, we slaopen midden in huus waoras de zunne niet komt.'
In de zeuventiger jaoren het Radio Frieslaand een vraoggesprek had mit de familie Hamers, et is een aorighied te luusteren naor et baantien, dat ik destieds opneumen hebbe.
De koestal, op de lange riegel staon 28 koenen en aachterdwas een dubbele riegel veur et jongvee. Doe d'r destieds meer laand bi'j kwam is d'r een dwasschure bi'jbouwd. Aj' daor op de stal kwammen, et vee ston in iene ruumte, alles was lieke schone en netties. In de peerdestal was plak veur vier peerden, een trekker hebben de Hamersen nooit had, we hadden de leeftied tegen, zeden ze, om mit die mederne mesienen omme te gaon.
In de schure is een briede dele mit grote, hoge hujvakken, waoras een protte huj in kon, op 'e dele lag ok nooit mar een tugien huj. An de veurkaant van de hujvakken, onder de bedsteden, was een grote eerpelkelder uut de tied dat d'r vule bouwlaand bi'j was. De bierwaegens mit iezeren hoepen stonnen op 'e dele keersrecht aachter mekere. En dan de dongbulte, et was een aorighied om d'r naor te kieken, ok keersrecht opzet, as wodde d'r een liende bi'j langes hullen. Degene die mit et slichten belast was, et dee d'r niet toe hoe lange die wark hadde, as et mar sekuur gebeurde.
Butendeure aachter huus, een groot waegenhokke waoras de schudder en de mi'jmesiene in stonnen en alderhaande aander klein spul, een hujbarg wodde bruukt veur de rogge en de haever. Daornaost een plak veur de glaezen waegen uut de tied dat de familie Hamers zundagsmorgens naor de karke in Wolvege gong.
De familie Hamers, ze weren mit 'n achten, vier zusters en vier breurs. Drie zusters en iene breur bin trouwd.
Et is een kattelieke familie, degelike, beste meensken, die aenlik een begrip weren veur Der Izzerd, Hamers en Der Izzerd heurden bi'j mekere.
In de keuken, tegen de waand, hong een groot petret van Paus Paulus, dat gaf an, zo zeden ze zels, dat ze bewondering hadden veur disse Paus, die was nog van de oolde stempel. Ze vertelden ok veur Radio Frieslaand dat ze tegenwoordig in de karke et Latien zo misten, de mederne tied vunnen ze mar niks. Vroeger koj' an de kleren zien daj' mit een geestelike te maeken hadden, vandaege-de-dag ziej' dat niet meer.
De Hamersen bin zoas ze zels zeggen echte Stellingwarvers, ze holen van et plattelaand, van de netuur en van et boerewark, d'r was niks mooier as dat. Mit et wark hadden ze een vaast petroon, Piet was de bouwboer, melken dee hi'j nooit. Jochum was de veeboer en een peerdeman, Rikus onderhul de warktugen en Euphemia (Feem) dee de huusholing mit hulpe van een warkster.
Piet was destieds ok jaeger, hi'j huurde et jachtveld van Plaetselik Belang en as ponghoolder hadde ik dan ok mit Piet te maeken. Ien keer in et jaor haelde ik de hure op. Een tillefoontien van Piet: 'Maendagmorgen om tien ure dan verwaachten wi'j jow, dan hebben wi'j de koffie klaor.' Dan moj' d'r ok wezen, niet

De woonkeuken mit de tegelties aachter de grote kachel.

eerder en niet laeter, ze hullen now ienkeer van zo en niet aanders. Dan zatten ze bi'j de taofel, de breurs an de iene kaante op et ooldste of en Feem an de aandere kaante. Ik hebbe d'r mooie herinnerings an overhullen, et was een aorighied om mit disse meensken te praoten.
Now, in 1996, staot de plaetse leeg, een omkezegger uut Braobaant is eigener, et laand is destieds naor de ruilverkaveling gaon, et bedrief is opheven, zoas meer boerkeri'jen op Der Izzerd.
Piet en Jochum bin een peer jaor leden wegraekt, Feem en Rikus wonen now in Huze Lycklama in Wolvege. Ze weren d'r eerst niet zo best thuus, Rikus het daor een appat kaemertien, daor hi'j zien liefhebberi'je uutoefenen kan, et rippereren van klokken, die niet meer lopen willen.

Dirk Kerst Koopmans

De knikkers

Niks meer as een knikkertien uut iene van de poeden van Oonze Lieve Heer of hoe wi'j dit bedaenksel veerder ok numen meugen.
Knikkerties die op mekere lieken waor ze ok zitten, onder in de poede, smoezelig en benauwd mekere ankroepen. Mar zo now en dan deur een grote haand naor boven haeld wodden om ze te tellen. Dan vulen ze zels ok, dat ze mitteld wodden.
D'r is wel es iene die d'r dan tussenuut knipt en in de gaten krigt dat d'r in de wereld meer te beleven vaalt as mar in de grote poede tegen mekeer an te zitten. As de grote haand d'r es in omme graait, moe'n ze ok mar zien et te rooien. Ze hebben al begrepen dat ze mit mekeer meer in tel binnen, mar as mit et pottien knikkeren d'r es iene tussenuut knipt, krigt die in de gaten, dat hi'j himzels mar zien moet te redden, waor hi'j ok te lane komt.
Et kan wezen dat ze him te pakken kriegen en dat hi'j in een zak mit aandere knikkers stopt wodt, waor ok glaezen knikkers in zitten.

Meerst dikke knikkers, die kriegen wel es een opstopper en d'r springt wel es een schilfertien of, of ze kriegen een baste. Veur zokken is et dan wel es een toer om in et spoor te blieven, dat ze eerst uutdocht hadden, omdat ze now ienkeer alle kaanten op kunnen. Dat is een groot veurdiel aj' dat vergelieken mit de biesies, die op twie, vier of veule meer poten rond of veuruut scharrelen moeten, om overal an zitten te vreten en aanderen niet van et lief ofblieven kunnen.
As knikkers zit in oons alles besleuten wat een meens mar beprakkezeren kan. Et was al een grote ontdekking doe ze in de gaten kregen, dat ze op een hiele grote knikker rondscharrelden en dat de maone en de zunne niet plat weren. Om bestaon te blieven moej' rond wezen en in je baentien blieven. Et veiligste is altied mar een aende van mekeer ofblieven.

Hoe ontelber veul d'r ok binnen, wi'j as knikkers redden dat altied mit mekeer. Ok al zitten we mit mekere in een knikkerpoede, mar et is altied een feest as een waarme jongeshaand d'r in ommegraait om d'r een pottien mit te knikkeren, en dan belanen we nogal es in een aandere poede, waor we zels niks over te vertellen hebben. Mar in ieder geval kennen we mekeer drekt. En al bin we dan ok zo rond as een knikker, ie vulen toch drekt as d'r iene een schilfertien mist. Die lopt kaans dat hi'j dan votgooid wodt. Gien knikker wet waor hi'j dan belaant.
In zoe'n poede zitten d'r ok wel glaanzige knikkers tussen, mit kleurties en ragfiene lijnties. D'r bin ok hiele dikken bi'j en de joongies vechten d'r wel es omme wie de dikste het.
Now zit et zo, dat die dikken over oons kleindere knikkerties de baos speulen! Hool zokken in de gaten!

W.H. de Vries

historikus '40/'45

De oorlog in de Stellingwarven - 3 -

Onderofficier R. Schierghofer, de Duutse piloot, die op 15 augustus 1944 mit een bloedende aarm an de parrechute daelekwam bi'j Ni'jesliek.

(vervolg 15 augustus 1944)

Drekt naodat de grote Amerikaanse bommewarper bi'j de Aa aachter Ni'jesliek daelekommen was, zoas we in de veurige *Ovend* beschreven, kwam d'r nog een Duutse jaeger naor beneden, dat was de vierde dus. Hi'j deuk de grond in vlakbi'j de kristelike schoele van Ni'jesliek in een sloot. Ok dit was een Messerschmitt BF 109, no. 441988 en et grootste pat van et vliegtuug zit daor nog altied. Et was zo diepe wegsleugen, in de modder, dat et niet lokte et d'r uut te haelen.
Disse Duutser was een betien gelokkiger en hi'j kon nog krek op 'e tied mit zien parrechute uut et vliegtuug springen en mit een bloedende aarm kwam hi'j veilig an de grond, ok vlakbi'j de schoele. Hi'j hadde dus massel en de gelokkige was in dit geval onderofficier R. Schierghofer.
Et lochtgevecht hadde him intied verplaetst meer in de richting van Stienwiek en even ten westen van de stad an de Leyweg sleugen de brokstokken tegen de grond van weer een grote Amerikaanse bommewarper. Et vliegtuug was deur 2 cm grenaoten troffen in de benzinetanks en et hiele toestel baste in de locht uut mekaander. De brokstokken van et vliegtuug kwammen arg verspreid daele en in en bi'j die brokken wodden de totaol verbraande resten vunnen van vuuf jonge kerels. Et weren de officieren Archer, Bell en Peck en de sersjaanten Lehman en Philo. Ze bin tiedelik begreven west in Karkbuurt en laeter overbrocht naor Margraten. D'r weren ok vuuf overlevenden die nog kaans zien hadden mit de parrechute of te springen. Dit weren de officier Leslie en de sersjaanten Mc. Cartie, Lowen, Caps en Clark. Van de laeste weten we hiel wat meer.
We weten, dat Clark an de Duutsers ontkommen kon en mit hulpe onderduken kon. Hi'j het, ok tiedelik, onderdeuken zeten in et onderdukershol in Diever, wat d'r now nog altied is. Hi'j is op 12 juni 1944 in Amerike wegraekt en daor kregen we bericht van, mar et was oons eerst niet allemaole dudelik, want hi'j hadde zien aachternaeme veraanderd en hiette now Dolph.
In 1983 het oonze groep van de Doc.

Dit kregen wi'j terogge as daank uut Amerike, doe daor de aarmbaand van sersjaant Robert Lehman ankommen was.

1940/1945 op et plak an de Leyweg een onderzuuk insteld mit de diepzuukdetektor en wi'j vunnen een hiele protte 12 mm. petronen en drie mitrailleurs. Dit spul hebben we allemaole veilig steld, waor we de neudige vergunnings veur hebben.
Op een meter diepte vunnen we een zulveren aarmbaand en doe ik d'r mit naor de sloot gong om de modder d'r of te wassen, zag ik dat d'r letters op stonnen. Op de iene kaante ston de naeme Robert J. Lehman (iene die et niet overleefd hadde) en op de aandere kaante ston Love Kay. We hebben Kay niet vienen kund, mar wel een breur van Robert in Amerike en daor is de aarmbaand henne gaon.
Et vliegtuug was ok een Liberator west en et dreug de naeme van *True Love.* De stokken van dit toestel laggen nog mar jussies op 'e grond an de Leyweg of daor gong weer zoe'n grote Amerikaan naor beneden en die kwam daele ongeveer aanderhalve kilemeter veerder an et kenaal van Stienwiek naor Ossenziel bi'j de brogge van Bisschop. Et gong as een tolle naor beneden en et lag totaol uut mekeer sleugen op 'e raand van et kenaal. Hier weren drie jongkerels de dood ingaon, dit weren de sersjaanten Jones, Julian en Zyb, en ok zi'j bin tiedelik in Karkbuurt begreven west. De aanderen, zeuven man dus, kwammen veilig mit de parrechute an de grond en vier van disse jongen wodden grepen deur de Duutsers en gongen et gevangenkaamp in. Dit weren de officier Miller en de sersjaanten Palermo, Meyer en Kelly, de aandere drieje konnen mit hulpe van de ondergroonse ontkommen en onderduken.
De eerste piloot Harrington deuk onder in Stienwiek en de officier Borst (zien vere veuroolden weren Nederlaanders) kwam terechte in Blesdieke. Ze bin daor beide bleven tot de bevri'jding. De dadde die d'r goed ofkwam was de sersjaant Rye en nao wat omzwarvings kwam ok hi'j terechte bi'j jachtopziener Hol in De Baars. Daor wodde hi'j veursteld an Gerritz (zie de veurige *Ovend*) en now bleek dat ze mekeer hielemaole niet kenden ondaanks dat ze allebeide op etzelde vliegveld in Ingelaand plaetst weren en ok nog bi'j etzelde onderdiel van de lochtmacht, mar daenk d'r omme, dat ze bliede mit mekaander weren hier in de vremde, zo veer van huus in een vi'jaandelike wereld.
Dat de Duutsers d'r ondertussen ok lange niet zonder kleerscheuren ofkwammen dot blieken, nao de viere die we bespreuken hebben, gongen d'r nog twie jaegers van heur naor beneden, de eerste zwaaide een hiel aende of en kwam terechte bi'j et buurtschop Benderse, vlakbi'j Runen. Ok disse piloot mos et mit de dood bekopen, omdat ok zien parrechute niet eupen gaon wol. Dit was onderofficier E.F. Thomas. De aandere kwam daele bi'j de Madeweg beheurende tot Runerwoold en disse piloot hadde een hiele hoop gelok. Zien parrechute dee wat hi'j doen mos, en hi'j kwam hielhuuds an de grond. We hebben uutvienen kund, dat dit luitenaant P. Weitzberg west is.

Et nog altied deurdurende lochtgevecht verplaetste him ondertussen naor de noordkaante van de Lende en de meensken in de Westhoeke van West-Stellingwarf zaggen op een gegeven mement mit ofgriezen, dat nog iene van die grote Amerikanen uut de koppel vliegtugen wegvul, op zien neuze staon gong, en as een boomblad naor beneden dwarrelde. Doe et de grond raekte, sleug et finaal uut mekaander en dat gebeurde op et laand van Van Stralen, niet veer van de Scheene onder Ni'jtriene. Hier weren zesse die niet op 'e tied uut et valende toestel kommen konnen en de dood in gongen.
Een peer weren uut et valende toestel slingerd en weren half in de zaachte venegrond sleugen. De ere daegs bin ze op 'e Ni'je Anleg in Wolvege begreven, dit weren de officieren Hasemann, Crowley en Welde en de sersjaanten Kadayden, Estle en Boles. Ze bin laeter overbrocht, veur een diel naor Amerike en de aanderen naor Margraten.
Femilie van Estle uut Amerike is veur een jaor of wat terogge nog es bi'j oons an de deure west om inlichtings, mar doe weren we juust mit vekaansie. Dat zal now altied zo treffen en ik hadde ze graeg spreuken.
Drieje van de vier overlevenden bin drekt deur de Duutsers gevangen neumen, dit betrof de eerste piloot Munroe en de sersjaanten Weisner en Ehredt. De vier Liberators die niet in Ingelaand weeromme kwammen, weren alle viere van de 466-ste bomgroep en heurden thuus op vliegveld Attlebridge.
Veurdat de Duutse jaegers weeromme gongen naor heur vliegveld Sachau in Duutslaand waor ze thuus heurden, bin ze op Haovelte laanded, om benzine bi'j te tanken, op zesse nao dan. Die weren gien benzine meer neudig.
Een peer Amerikaanse jaegers zatten de Duutsers nao tot boven Haovelte, mar dat brak heur zoer op, want ze kregen de volle laoge koegels vanof et vliegveld. De eerste die raekt wodde (een Lockheed Lightning) ramde een boerderi'jgien in Uffelte, wat platbraande. De piloot vun de dood in de wrakstokken, dit was luitenaant Wallace. De twiede wodde ok raekt, dwaelde hielemaole of, en kwam daele bi'j Veeningen in Zuud-Drenthe. De piloot, kapitein Turner, brak een bien.

2e Luitenaant R.G. Borst, de navigator van de Liberator, die op 15 augustus 1944 daelekwam bi'j de brogge van Bisschop. Hi'j deuk onder bi'j de femilie De Vries in Blesdieke.

P. Oosting

Breurtien

1

De Duutse bezetting was nog krek niet begonnen mar de oorlog al. En daorveur de krisisjaoren.
As achtste kiend uut een arbeidersgezin moch ie d'r dan niet te vule op rekenen daj' wat extra's mitkregen in lichamelik of materieel opzicht. 't Was dan ok mar een aemel poppien, dat kleine breurtien, vun iederiene. Mar doe nao dattien weken een zwaore longontsteking niet in staot bleek te wezen om him d'r onder te kriegen, eupenbaorden him daoruut al de eerste symptomen van een eigenzinnige koppighied. Een onvermoede kracht scheen te schoelen in dat tengere breurtien.
Zien eerste levensjaoren verleupen in die onbewuste schiemering tussen poppien en hummeltien. Onbewust van de aarmoede om him henne, en onbewust van de grote en verschrikkelike dingen die d'r op 'e wereld gebeurden in die tieden.
Ze zatten saemen op 'e raand van de stoepe en geneuten van de waarme zunne die over de grote iekenbomen henne op heur koppies scheen. Een stok of zes buurtkiender in de leeftied van vier, vuuf jaor. Ze hadden et hoogste woord, want op die leeftied hej' mekere een bulte te vertellen, waorbi'j de iene nog hadder zwetste as de aandere.
Veurbi'j mesjerende Duutse soldaoten, de leerzens klitsklatsten op 'e klinkers van de straote, rechtuut naor de greens waor heur wereld ophul, ongeveer twiehonderd meter veerderop. Daor, waor de klinkerstraote ophul en overgong in 't mulle zaand van een oolde heirweg, daor hul 't dörp op, en dus de wereld.
Ja, aj' groter weren dan moch ie altied nog een aende mitdraeven de zaandweg op, mar daor weren zi'j nog te klein veur.
De ooldere jeugd die al op 'e grote schoele zat, stuurde 't kleine grut altied terogge.
'Jim bin nog te klein, blief mar mooi hiero,' zeden ze dan.
'Und wir fahren, und wir fahren, und wir fahren gegen England,' zongen de Duutse soldaoten luudkeels.
Blikstienders, wat konnen die kerels hadde raozen.
Breurtien begreep et trouwens niet hielemaole, de soldaoten mesjeerden, en hi'j hadde al es an oolderen vraogd wat ze doen gongen. Oefenen, of marslopen, zeden ze dan. Mar veren? Dat deden ze volgens him nooit. Daor was trouwens hielemaole gien waeter, die kaante op.
Want doe hi'j een keertien veurzichtig veronderstelde dat de zee daor wel argens beginnen zol, hadde zien ooldere breur him onbedaorlik uutlacht. Die kreeg hi'j nog wel es. In ieder geval gongen de Duutsers de verkeerde kaante op as ze naor Ingelaand wollen, dat wus hi'j zeker.
Want de grote meensken zeden altied dat de vliegtugen, die naachs vaeke overvleugen, Ingelse bommewarpers weren die naor Duutslaand gongen. En die gongen dezelde kaante op as waor de Duutsers henne leupen, dat koj' heuren an 't geluud.
Wat d'r now krek an de haand was dat wus hi'j niet, mar hi'j hadde wel snapt dat d'r een oorlog an de gang was en dat de Ingelsen en de Duutsers tegen mekere vochten. Waoromme die Ingelsen dan al die vliegtugen naor Duutslaand gaon leuten, begreep hi'j niet. Mar aj' zokke dingen vreugen dan lachten ze jow uut of ze zeden dat hi'j dat nog niet snapte. Nee, mar daoromme vreug hi'j now ok krek.
Antwoorden van grote meensken sleugen vaeke nargens op, ie konnen mar beter niet vraogen en gewoon goed acht geven, ze verpraotten heur toch wel es as ze dochten daj' niet luusterden.
Waoromme moch hi'j now niet mit die

zaandweg op, hi'j wol zels wel es kieken gaon wat die soldaoten an 't doen weren. Laeter zol hi'j zels wel soldaot wodden, dan konnen ze him niet meer terogge sturen en dan zol hi'j zels wel te weten kommen wat soldaoten doen gaon as ze een zaandweg opstampen.
In de tuun aachter zien oolderlik huus, een tuuntien in een riegel van tuunties aachter een husien in een riegel van husies, leup hi'j laeter te zingen.
Twee Engelse torpedojagers die voeren naar de Duitse kust, en moesten aan de Führer vragen of hij ook zuurstofbommen lust.
'Wat zing ie daor, vergemie, hool je stille, moe'n ze oons oppakken?'
Alweer vergemie, as zien moeder dat zee, dan was 't goed mis. Wat had hi'j dan now weer daon? Hi'j zong gewoon een lietien dat hi'j oppikt hadde, zokke dingen bleven now ienkeer makkelik in zien koppien hangen. An 't oor sleepte moeke him de tuun uut, pats, fleer op 'e wange en naor boven. Somstieden was 't leven een stok ingewikkelder as hi'j zo op 't eerste gezicht zeggen zol. Loop ie daor vrolik in de tuun in 't mooie weer een lietien te zingen en pats, daor zit ie hevig verontweerdigd op 'e raand van 't bedde mit een zeer oor en een gloeiende wange. 't Ienige kommentaor van zien moeder op zien benauwde, waoromme, was: 'Dat willen de Duutsers niet hebben.'
Veur 't eerst drong 't bewust tot him deur dat de Duutse soldaoten in de schoele aachter heur huus, de Duutse soldaoten in 't roomse gesticht, en de soldaoten nog veerderop, over 't spoor in 't dörp, dat de anwezighied van al die Duutsers as zodaonig, een vremd element was in heur plattelaanswereltien. Tot now toe had hi'j as vanzels anneumen dat dat zo heurde. De Duutsers weren veur kiender zoas hi'j een normaal en bestaond gegeven.
Vanof zien prille bewustwodding had hi'j Duutse soldaoten om him henne zien. Ie speulden d'r tussen op 't schoeleplein, ie zatten naost ze op 'e stoepe van 't gimmestieklekaal. Soms at hi'j mit ze mit uut heur metaolen etenspannegien, soms kreeg hi'j wel een stokkien koeke of zo. Ze praotten wel een betien aanders as oons, mar hi'j vun 't niet muuilik te verstaon. 't Weren veur him aorige mannen in grieze pakken en mit prachtige spullegies, zoas geweren en dolken.
Van iene van heur, Erich Bertin hiette die, had hi'j een zulverkleurige Duutse steern kregen veur op zien kraege. Mar die had pappe him ofpakt. Die zat now as een pronkstok op zien vader zien beurs. Hi'j hul 't scharp in de gaten of hi'j d'r nog wel op zat, elke keer as zien vader de beurs uut de buse haelde. Want dat was zien steern en op een goeie dag zol hi'j him terogge kriegen en dan op zien eigen beurs doen. Zolange as hi'j nog gien beurs hadde moch pappe him wel lienen.
En now wol moeke him wiesmaeken dat de Duutsers niet van zingen hullen en daj' niet zingen mochten van de Duutsers, dat was flauwekul, dat wus hi'j zeker. De Duutsers hullen juust een bulte van zingen, vaeke zatten ze bi'j mekere in de schiemering van de vroege aovend en zongen lieties over heur heimat.
Heimat, dat was thuus, wus hi'j. Dat hadde Helmut him verteld. Helmut was een lange, schraole man, die in een lekaal van de schoele allerhaande spullen opsleugen hadde, die de soldaoten vaeke bruken mossen. Hi'j hadde ok vaeke lekkere dingen die hi'j thuus nooit kreeg, dus Helmut was een belangrieke maot.
Boepgjen, zee Helmut altied tegen him. Waoromme dat wus hi'j niet, mar 't klonk wel aorig zoas hi'j dat zee. Helmut was slim wies mit dat kleine boepgjen.

2

Hi'j kwam van hiel veer vot, Helmut, uut een grote stad die Trier hiette. Daor hadden nog Romeinen woond, vertelde hi'j.
Romeinen, dat weren soldaoten van hiel vroeger, doe Jezus nog op 'e eerde was, dat maekte Helmut in zien ogen nog vule belangrieker. As hi'j groot was en Helmut was weer thuus, dan zol hi'j wis een keertien naor Trier gaon en him opzuken, dan konnen ze saemen de gebouwen van die

Romeinen bekieken gaon.
Hi'j zol Helmut wel es vraogen naor dat zingen, of Erich, die zong vule mooier. Die wus d'r grif alles vanof, wanneer aj' wel zingen mochten en wanneer niet. Mistroostig steerde hi'j vanuut 't raem van zien slaopkaemertien dat hi'j dielde mit drie grote zussen. Om uut dat raem kieken te kunnen, mos hi'j op een stoel klimmen, en de ienige stoel waor ruumte veur was, ston gelokkig stief onder de kejuut van 't raem. Misschien moch hi'j allienig mar aovens zingen. Ja, dat was 't vanzels, de Duutsers zongen aovens ok en thuus zatten ze vaeke nao 't eten, tegen 't duuster wodden, om de kachel en zongen psalms en gezangen.
Now, daor weren toch vremde teksten bi'j, zoas: *Daar juicht een toon, daar klinkt een stem, die galmt door gans Jeruzalem.*
Hielemaole onbegriepelik. Hi'j stelde him Jeruzalem veur as een stad, en een stad is groter as een dörp, en heur dörp was al zo verschrikkelike groot, dat koj' nooit hielemaole beraozen. Zels zien vader niet en die hadde toch een ofgrieselik hadde stemme. Wat veur stemme moj' dan wel niet hebben om deur een hiele stad galmen te kunnen.
Of: *Weest niet vervaard gij kleine stoet...*
In gedaachten zag hi'j dan een groepien meensken dichte op mekere drongen zwabberbienende over een modderige reed bi'j et waeter langes straampelen. Eerst docht hi'j dat *vervaard* ok mit veren te maeken hadde, misschien mossen ze wel in een gammel, lek botien over dat waeter. Mar dat bleek een verkeerde veronderstelling te wezen, nao meerdere herhaelings en een staorigan beter begrip van de tekst, besleut hi'j dat *vervaard* mit bange wezen te maeken hebben mos. Een scharpzinnige konklusie die laeter juust bleek te wezen. Hi'j zol nog vaeke *vervaard* wodden.
Nog een aandere tekst die zien fantesie wel biezunder prikkelde was: *Oh mijn ziel wat buigt g' u neder...*
Hi'j vreug him of hoe of dat gong as jow ziel him daelebeug, zol hi'j dan zels rechtop staon blieven? Verscheidene keren had hi'j al van een ofstaantien toe staon te kieken as de aanderen dit stokkien zongen, mar nog nooit had hi'j een ziel zien, die him uut et lichem van iene wrong en veurover beug. D'r gebeurde dus hielemaole niks of zielen mossen finaal onzichtber wezen. Dat zol ok wel zo wezen mar hielendal tevredensteld was hi'j niet. Wat gebeurde d'r as die ziel daor beugen lag en ie leupen inienend vot omdaj't niet in de gaten hadden? Zat hi'j dan wel weer op 'e tied op zien plak? Hi'j besleut om die tekst veur de wissighied niet meer mit te zingen, want op jow ziel moej' zunig wezen, die hej' neudig aj' dood gaon.
Zo dobberde Breurtien zien leventien veerder, en hi'j blunderde van 't iene misverstaand in 't aandere, hi'j kon 't ok niet helpen dat de meensken de wereld zo ingewikkeld maekt hadden.
Et jaor daorop kwammen d'r alderhaande grote veraanderings. D'r goonsden gerucht-en, de meensken wodden zenewaachtig en ongeduldig. Bi'j de spoorbrogge wodde een trein bescheuten deur geallieerde jachtvliegtugen. Laeter gongen de grotere buurjongen daor henne om hulzen te zuken. Zien breur wol ok mit, mar daor stak zien moeder een stokkien veur, zoas veur elk zelsstaandig initiatief van man of kiender. In dit geval veur ien keer hiel terecht, want doe de jongen in 't eupen veld bi'j de spoorbaene weren, kwammen de vliegtugen nog een keer terogge en wodden ze bescheuten. Een maotien van zien breur wodde dood thuusbrocht, een aandere buurjonge was een bien kwiet. Een buurmaegien van een jaor of twintig, dat in de trein zeten hadde, was ok ommekommen. Zels in heur kleine wereltien eiste de oorlog zien tol.
Daor was Breurtien wel even slim van onder de indrok, zo was d'r niet vule meer an 't leven. Zien Duutse maoten weren ok al lange vot. Op een dag in 't naojaor stonnen ze iniens allemaole bepakt en bezakt op 'e straote. Die gongen naor de Ardennen, zeden de meensken, wat veur bomen dat now weer weren, wus Breurtien niet, en waor ze stonnen en wat de soldaoten daor dan mossen ok niet.

Pappe was gelokkig weer thuus, hi'j was lange vot west naor Duutslaand, daor mos hi'j warken bi'j de boeren, krek of d'r om heur henne niet genoeg boeren zatten. Op een naacht was hi'j stiekem weer thuuskommen mit een peer dooie biggen in een koffer. Daor wodde hiel geheimzinnig over daon, mar Breurtien hadde 't lekker zels zien deur een retien tussen de plaanken in de zoolder van de keuken. Daor wussen ze niks van, dat retien, en hi'j vertelde et ok an gieniene. Zo kwam hi'j nog es wat te weten. En as pappe thuuskwam en ze mochten allemaole beneden kommen behalven kleine Breurtien, dan mos hi'j ja wel zo. De volgende morgen vun hi'j van de biggen niks meer terogge, mar ze mossen argens wezen, want in de daorop kommende tied was d'r vule meer te eten op dat gebied as normaal et geval west hebben zol. Breurtien luste et niet, dat spul smaekte naor pekelwaeter en varkenvet. Wat is dat joongien toch een klein tiezertien, zeden ze dan.
Hi'j heurde dat zien vader allienig mar mit verlof thuus was, mar dat ze wat uutvunnen hadden om him ofkeuren te laoten. En ze kregen et veur mekere ok, want laeter had hi'j gewoon wark in 't dörp. Hi'j hadde weckflesseringen om de boverbienen daon, doe wodden zien onderbienen hatstikke dikke, en daoromme was hi'j ofkeurd. Now mos hi'j mit aanderen op alle in 't dörp in beslag neumen radio's passen. Now, dat was him wel anvertrouwd. Binnen de kotst meugelike keren ston d'r iene bi'j heur thuus op 'e vliering. In die tied had hi'j een slim hoge donk van zien vader, een grote starke man, knoestig, tekend deur 't zwaore wark op 't laand en in de slaachteri'je, alleman was schoftig veur zien kracht en zien drift. Aenliks was pappe veur gieniene benauwd behalven veur moeke, docht Breurtien. Hoe 't meugelik was dat dat maegere, iele vrouwgien die grote kerel de baos was, koj' niet begriepen. Mar de diep wottelde kristelikhied van zien moeder, vol dogma's en taboe's verbeud bi'jkaans alles wat mar wat weg hadde van ontplooiing, laot staon lichtzinnighied.

De radio mos dan ok drekt weer terogge, moeke vun 't te geveerlik en butendat een niet veur 't overleven belangriek ding, wat aanders de diefstal rechtveerdigd hebben zol. Want zels bi'j heur gong 't overleven van 't gezin veur de strenge moraal.

3

Op een dag in april heurden ze 't geluud van de oorlog dichterbi'j kommen. Zwaore hadde boonzen en dreunen, overvliegende jaegers, mit een hiel aander geluud as de zwaarms bommewarpers die al jaoren, zo now en dan naachs overkwammen en die een diep ientonig gebrom tewege brochten, as een zwaarm reuzebromvliegen. De jaegers goelden en jankten aangstanjaegend.
Feldwebel Walter kwam veurbi'j op 'e fietse, in volle oorlogsuutrusting, een dikke paanservoeste op 'e nekke. Zwietende trapte die de fiets mit de dikke antipechbanen richting aende van de wereld. Wat zol die now weer doen gaon? Intussen was Breurtien d'r wel aachterkommen dat de wereld daor niet echt ophul. Aj' linksof gongen de teerweg op en laeter weer rechtsof, dan kwam ie in Hooltpae terechte. Die kaante gong Walter op.
De dreunen kwammen dichterbi'j. Een tied lang gebeurde d'r niks, vol spanning loerden de meensken vanaachter de gedienen deur de ruties van et raem naor buten. Daor kwam Walter terogge, zonder fietse, zien uniform hong him in modderige fladden om de beerlag.
'Ganz kaput, an Pulver,' raosde Walter triomfaantelik en hi'j wees mit zien doem over de schoolder.
Waoromme zol hi'j daor now zo trots op wezen moeten as jow hiele uniform en zo te zien ok jow fietse finaal naor de barrebiesies weren? Rere kerel die Walter. Dat die lillike Duutser een Kannedese tank bedoeld hadde wus Breurtien doe vanzels nog niet.
De volgende dag was alles aanders. Duutsers weren d'r niet meer. Iederiene scheen verschrikkelik bliede te wezen. Moeke begon opiens spontaon in de tuun

Wolvege -Tuundörp in de tied van de kienderjaoren van Breurtien.
boven: de melkrieder ridt veur de roomse karke langes naor de botterfebriek.

onder: de krudenierswinkel van wedevrouw Wolters, laeter was hier de slaachterswinkel van Jente Veurman.

Een vaste burcht is onze God te zingen. Zomar midden overdag. Vergemie, now moch 't zeker iniens weer wel!
Op 'e straote leupen soldaoten in vremde uniforms, ze praotten onverstaonber en hadden gien oge veur 't kleine verlegen boepgjen. Misschien hiette dat in heur tael wel niet zo. Bertaolere jongen leupen rond mit sigeretten en sukelao, mit rooie markeklemmen van de jerricans om heur riemen en meer van al dat soorte van begeerlike zaeken. Breurtien niet. Hi'j verston niks, en hi'j duste niet te vraogen. Hi'j docht stiekem mit weemoed an zien Duutse maoten uut veurige jaoren, die weren vule aoriger veur him west. Mar doe hi'j dat thuus bi'j ongelok zee, kreeg hi'j van zien grotere breur een schop onder de kont en van zien moeder een dri'j om de oren.
'Wat zeg ie daor, vergemie, moe'n ze daenken dat we nsb-ers binnen?'
Oeh blikstienders, dat was niet best, wat nsb-ers percies weren, daor was hi'j nog niet hielemaole aachter, mar in 't dörp had hi'j een peer huzen zien, die weren hielemaole leeghaeld, en daor hadden nsb-ers woond, wodde d'r zegd. Now zatten daor vremde soldaoten in en d'r stonnen jeeps veur de deure. Ie konnen mar beter gien nsb-er wezen, stel jow veur dat ze jow spullegies weghaelen kwammen.
Zien stienen boster, zien segarebaanties, en zien mooie slakkeschulpen waor hi'j zels vaeke mit een hoop muuite de slakke uutpeuterd hadde. Slim schrokken kreup hi'j in 't hoekien aachter de grote stoel, naost 't gasmeterkassien, zien geliefde plakkien om him veur de wereld te verstoppen.
Dat was de bevri'jding veur zoveer 't Breurtien betrof.
Wat him nog 't beste bi'jbleven is, dat is de locht en de smaek van 't wittebrood.
Laeter kwam hiel inkeld die smaek nog wel es weer boven. Doedertied was 't veur heur zowat een kedo uut Luilekkerlaand. Zweeds wittebrood was et, zeden de meensken.
Die Zweden, die maekten lekkere dingen. Laeter, op schoele, zol hi'j nog vaeke mit ontzag naor die grote lappe op 'e kaorte van Europa kieken, enorm groot bi'j oons laantien vergeleken, en daor maekten ze now dat brood. Daoromme weren die Zweden vanzels ok van die lange blaanke meensken mit melkboerehonnehaor, dat mos wel aj' altied zok brood atten.
Iniens wodden d'r overal kiender geboren, en et kon niet uutblieven, op een gegeven mement wodde zien moeder 'ziek'. Ze lag op et ziekenzaeltien bi'j de dokter, hielemaole an de aandere kaante van 't dörp. Daor was hi'j nog nooit west, dat was veul te veer vot. Mar opiens mos hi'j bi'j zien vader op 'e stange klimmen en pappe fietste deur et dörp, over et spoor, over de hoeke van Troost, almar veerder. Et zwiet brak him uut, stel jow veur daj' pappe kwietraekten hier in disse drokte, tussen allemaole vremde meensken, die allemaole naor him keken. Hoe kwam hi'j dan ooit weer thuus in zien vertrouwde omgeving, mit de stege en de sloot en de vleerbeiepollen. Zien knokkels weren wit van 't krampachtig vaasteholen an 't stuur van zien vader zien fietse. Pappe ree de stoepe op en stapte of. Stiefies klom hi'j van de stange. Pappe nam zien kleine knoesien in die grote koleschoppe van him en nam him d'r mit in. Bi'j de deure mossen ze heur klompen staon laoten, as die d'r now straks nog mar weren. Op 't zaeltien stonnen een stok of zes bedden, en in 't meerst linker bedde lag zien moeder.
Ze lachte, dus arg ziek was ze vast niet. Tussen de bedden stonnen kleine wiegies mit blaerende poppies.
'Kiek es, wat een lief zussien,' zee moeke. Vol ofgriezen keek hi'j as bevreuren naor 't kleine bultien in de wiege. Een lief zussien? Hoezo? Hoe kwammen ze daoran? Hi'j wol hielemaole gien zussien. Hi'j hadde bi'j moeke op 'e schoot zitten wild, want hi'j was bange.
'Geef heur mar een kussien,' zee moeke, 'mar wel veurzichtig wezen, heur.'
Stom van benauwdhied keek hi'j zien moeder mit grote schrikogen an. Een kussien geven? Datte? En mit al die vremden d'r bi'j ok nog? Nooit ien keer. Nooit van zien leven. Zwiegende, mit

branende traonen aachter de ogen schoefelde hi'j aachteruut. Hi'j wol wel deur de grond zinken.
'Wat een rere jonge bin ie,' zee moeke.
'Veuruut,' zee pappe, en scheuf him krek zo hadde weer naor veuren.
'Nee!' jankte Breurtien en hul vaastebesleuten zien kaeken op mekere.
Grote traonen begonnen langs zien neuze te druppen en ruulden over zien blieke vertrokken wangen.
'Et is een verlegen bangeschieter,' zee iene van de aandere vrouwen, 'ik zol him mar es goed anpakken, a'k jim was.'
Och rotwief, hool de bek toch, docht Breurtien wanhopig. Zien vader, die toch al gien toonbeeld van geduld was, pakte him roeg in de kraege en zette him buten op 'e stoepe.
'Zitten blieven tot ik weeromme komme,' zee die en gong d'r weer in. Daor zat hi'j now, naost zien klompen, en hi'j moch niet vot, en iederiene kon him daor zitten zien en ze lachten him netuurlik allemaole uut. Dat rotzussien ok.
Hoe kwammen ze d'r bi'j, en waoromme mos hi'j mit om te kieken, hi'j wus niet iens dat ze d'r iene anschaft hadden. En dat ok nog wiels moeke ziek was, mooie boel, hi'j hadde ja al vier grote zussen, die allemaole de baos over him speulden, waoromme mos d'r nog zo beslist iene bi'j. Flauwe kul.
Hiel veul laeter kwam zien vader weer naor buten. Ze fietsten terogge. Ze zeden niks tegen mekere. Hi'j hadde aenliks nog wel van alles vraogen wild, mar dat kon now niet meer.
Pappe was toch al kwaod, en as hi'j now vraogen gong waor dat zussien zo inienen wegkwam, en wat ze d'r mit anmossen, dan zol 't wel niet beter wodden.
Instinktmaotig vuulde Breurtien dat 't nooit weer zo tussen him en zien vader botteren zol as veurdat 't kleine zussien d'r was.
Een peer daegen laeter was moeke ok al weer thuus, en ze ston ok alweer an de wastobbe, arg ziek was ze vast niet west. Et kleine zussien was d'r ok en geneut van alleman belangstelling. Och, 't was wel aorig mar zoveule biezunders was 't now ok weer niet. Al dat gepoch dat 't zoe'n lief poppien was, vun Breurtien mar dikke overdreven. 't Lag mar gewoon te slaopen, en as 't niet sleup dan blaerde et. Een posien laeter hadde de buurvrouw d'r ok al iene. Daor wodde van fluusterd dat 't iene van een Duutser was, mar dat kon netuurlik niet. De Duutsers weren allange vot en Breurtien hadde in de schoele bi'j de spullegies van de Duutsers ok nooit kleine poppies zien, dat wus hi'j zeker. Hi'j vun et mar stom van de meensken.
Veur de zekerhied hadde hi'j toch nog eventies hiel goed keken, mar d'r was niks an te zien wat ok mar in de veerste veerte Duuts leek.
Gien helm, gien veldflesse, gien bajonet, een hiel gewoon klein poppien. En aenliks vun hi'j ze veule aoriger as zien zussien, mar daj' zokke dingen thuus niet zeggen mossen, had hi'j onderdehaand wel leerd.

4

Moeke hadde et vanzels slim drok mit et kleine poppien en alle aandere dingen van de huusholing en daoromme kwam ze op een veur Breurtien rampzalig idee.
'Volgend jaor moej' toch naor de grote schoele,' zee ze, 'ie kun zolange wel naor de kleuterschoele, dan kuj' alvast wat wennen.'
't Hatte zonk him in de klompen, de kleuterschoele. Mar dat was bi'j de roomse nonnegies, en daor had hi'j ofschuwelike verhaelen over heurd. Kiender die praotten as et niet moch, en dat was meerstal zo, die kregen een pepiertien veur de mond plakt, en aj' dat deurwiekten mit spi'je, dan volgde een nog vule gruweliker maotriegel, dan gong ie de kaaste in.
En doe zien moeder woord hul en him hennebrocht hadde, ondaanks zien heldhaftige mar nutteloze verzet onderwegens, kwam hi'j d'r al gauw aachter dat 't allemaole waor was, die verhaelen, en nog vule arger. Die kaaste, die was d'r echt, daor laggen allemaole knutselspullegies in opburgen, want vieningriek weren ze wel, die *zusters*, zoas ze altied nuumd wodden.

Kiender van de rooms-kattelieke kleuterschoele mit ien van de nonnegies, waor Breurtien zoe'n hekel an hadde.

Van bodpepier en lucefesdeusies leuten ze de kiender komplete poppehuusinterieuren maeken, en 't poppehuus zels ok.
De aandere funktie van die kaaste was strafhokke. Aj' herhaeldelik ondeugend weren gong ie de kaaste in en dan wodde je zegd, dat Zwatte Piet jow haelen kwam as hi'j d'r tied veur hadde. Iene van die inkwisitiedochters gong zels zoveer om ok nog krek te doen of ze even mit Sunderklaos belde en hoewel Breurtien niks van et hoe en waoromme van een tillefoon begreep, maekte et toch een overweldigende indrok op 't kleine protestaanse joongien, dat tussen 't liemen en 't plakken deur volstampt wodde mit wees gegroeties en ave Maria's, want ze leuten gien gelegenhied ongebruukt in die tieden.
Dromerig zat hi'j vaeke deur de hoge raemen van 't lekaaltien te kieken naor de toppen van de bomen en te steren naor de altied blauwe locht, wat him ien keer de kaaste opleverde omdat hi'j niet oplette en niet in de gaten hadde dat 't zien beurte was om ave Maria op te dreunen. Et leup gelokkig nog goed of mit een eernstige waorschouwing en een minnegien in 't boek van de goedheilig man.
Hi'j was as de dood veur die nonnegies en veur de pepierties op zien mond en veur de kaaste. En ok veur 't boekien waor hi'j matties van pepierstrokies in vlechten mos, want dat vun hi'j verschrikkelik muuilik, doe nog niet beseffende dat alle veur rechtshaandige meensken ontwurpen dingen veur linkshaandigen moonsterlik muuilik binnen.
D'r weren liekewel twie pilaren van troost in zien eerste en waankele schoele-erverings. Twie dingen die ok in laetere jaoren veur him vaeke de ienige stimulaansen weren om mit een betien plezier naor schoele te gaon. Daor was bi'jveurbeeld et luusteren naor verhaelen. Verhaelen in alle soorten en vorms.
Religieuze verhaelen en sprokies, aeventuren en geschiedenissen, hi'j vun 't allemaole even mooi. Iene van de zusters kon warkelik prachtig vertellen, die maekte elk verhael spannend. Deur heur verteltraant leidde ze him as 't waore persoonlik de wereld van de heilige Franciscus in, of ze toverde him een verschiening van de heilige Maegd veur de geest. Dan vergat hi'j de tied en vuulde hi'j him even ontsnapt an de gevangenis die et schoelelekaal veur him was, dan was 't soms haost wel mooi om naor schoele te gaon.
En dan was daor 't maegien, daor was Augusta, jaowel, et zat d'r al vroeg in. Zien kleine hattien was overvol mit een verterend vuur, een bliende branende verliefdhied. Augusta, even onberiekber as mooi. Mit heur dikke bos roodblonde krullen, heur lieve wipneusien, en heur perelende lach.
Mar ja, ziedaor de hinderpaolen. Augusta was een jaor oolder as him, en rooms, en hiel zelsbewust, en dochter van een rieke middenstaander. En hi'j was even verlegen as verliefd, dus gao d'r mar an staon, daor

was gien beginnen an. Mar ja, naor schoele gaon, was toch ok Augusta zien.
En iens, op een gelokkige dag kwam 't mement waor hi'j van droomd hadde, waor hi'j zels stiekem Maria veur te hulpe reupen hadde, hoewel dat aenliks niet zo heurde veur een protestaant. Mar d'r was toch gieniene die et wus en ie wussen mar nooit of et ok helpen kon.
In de zaandbak, naost 't lekaaltien, omgeven deur een dikke hege, drie bi'j drie meter en een krioelende koppel kleuters, zat Augusta iniens naost him op 'e hoolten raand. Hi'j perbeerde mit een roestig veuroorlogs vormpien een gebakkien uut 't losse zaand te maeken en dat lokte niet, en now zat Augusta naost him te kieken. Hi'j kleurde tot onder zien oksels, dat ellendige zaand, die rotschoele, die verschrikkelike hoge hege.
'Dat moej' zo doen,' zee Augusta.
Ze pakte zien haantien mit et vormpien vaaste en begon de bovenste laoge zaand vot te schraepen.
Daoronder lee een vaastere en nattere laoge zaand. Augusta nam et vormpien van him over en drokte et in de bojem, mit de haand greuf ze d'r een klein geutien ommehenne en scheuf et vormpien een peer keer henne-en-weer. Ze pakte de now volle vorm en lee die veurzichtig op 'e hoolten raand. Twie keer kloppen en muuiteloos leut de vorm 't zaand los, op 'e raand lag een keurig zaandgebakkien, 't leek zo makkelik. Ze gaf him et vormpien terogge en lachte tegen him. Vol ontzetting keek hi'j mit grote ogen naor et stomme zaandbaksel op 'e hoolten raand. Wild bonkte zien kleine jongeshattien. Augusta had him anraekt. Hi'j wol heur ok vaasteholen, tegen heur ankroepen, wus hi'j vule wat hi'j wol. Hi'j wol wat tegen heur zeggen, hi'j wol zeggen: lieve Augusta. Mar daor tussen heur in lee dat misbaksel van een zaandgebakkien. Op 'e rogge zatten een peer deukies, die deukies weren krek spottende ogies, die him verlammend ankeken.
Ze zeden: 'Ie bin een kluns, ie bin een sukkel, ie kun niet goed pepierties vlechten, ie kun niet iens mit een vormpien een zaandgebakkien maeken. Ie bin een verlegen schietebroek en lang niet goed genoeg veur Augusta.'
Een bellegien klingelde en de toezichtholende zuster klapte in de hanen. Diepe bedrokt en argens vol knaegende wroeging omdat hi'j niks durfd hadde te zeggen sjokte hi'j mismoedig zien persoonlike gevangenis weer in.
Daegenlaank zat hi'j daornao te fanteseren van wat hi'j allemaole zeggen moeten hadde en wat hi'j de volgende keer tegen heur zeggen zol. Elke keer perbeerde hi'j et in de zaandbak zo uut te mikken dat hi'j in de buurt van Augusta terechte kwam, mar ze schonk gien biezundere andacht meer an him en scheen him vaeke zels niet iens op te marken.
Langzemerhaand gaf hi'j de hope op dat et nog es ien keertien aanders wodden zol. Mar zien verliefdhied verdween niet en hi'j zat stillegies te lieden. Zo vergongen die daegen, verhaelen, pepierties vlechten, wees gegroeties, en in optocht naor de karke.
Die karke, dat was ok een perbleem. 't Was netuurlik een roomse karke, en aj' deur de grote deuren kwammen, dan leup ie deur een soort hallegien. An 't aende daorvan zatten bakkies in de mure en daor zat waeter in. De roomse kiender deupten heur haand in dat waeter en sleugen dan een kruus. Sommige van zien maoties uut de buurt, want hi'j was niet de ienige die ze te grazen hadden, die deden dat ok. Jannes dee et, mar die was hielemaole niks, die kon 't niks schelen vanzels. En Lammert dee 't ok, mar die was toevallig rooms, dus veur die kwam 't wel goed uut. Mar hi'j was geriffermeerd en dat lag even aanders, wat moj' dan? Gieniene hadde him verteld hoe hi'j dat oplossen mos. Geriffermeerden sleugen gien kruzen, dat vunnen ze ofgoderi'je, wie wet koj' d'r wel van in de hel kommen. An de aandere kaante, ie zatten wel mooi tussen al die roomsen in, en die hadden d'r hielemaole gien begrip veur aj' niet mitdeden. Dan pookten ze jow in de rogge en wezen op et waeterbakkien, want ze dochten eerst altied daj't vergeten weren, en zonder

zoe'n kruus te slaon moch ie aenliks de karke niet in. Toch wun de geriffermeerde doemdrieging et van de roomse poken in de rogge. Over 't algemien lokte 't him aorig om de meute te misleiden deur krek te doen asof.
Hi'j stak de haand wel uut naor 't bakkien, mar paste wel op om 't waeter niet an te raeken en maekte dan roegweg een gebaor, dat mit veul goeie wil wel veur 't slaon van een kruus anzien wodden kon. Hi'j hoopte dan mar dat zien geriffermeerde God dat aanders zien zol. En bi'j et kni'jevalen dee hi'j krek of hi'j stroffelde, daor koj' alle kaanten mit op.
Toch was 't een hiele gewetensstried. Hoe et aenliks kon dat God et van de roomse kiender wel goed vun was een perbleem waor hi'j mar niet uutkwam. Godsdienst was uterst verwarrend en niet arg konsekwent, vun hi'j. Dan koj' nog beter in de zaandbak zitten en mislokte zaandgebakkies maeken waor aanderen jow omme uutlachten, hoewel dat ok niet aorig was.

5

Dezelde zaandbak zol een belangrieke rolle speulen in 't volgende drama waor hi'j 't ongelokkige middelpunt van was. Onvermiedelik as 't noodlot kwam de dag waorop hi'j, zoas zoveule gevangenen, de meugelikhied om te ontsnappen overweug. En even onvermiedelik vun hi'j de meugelikhied en maekte d'r vot-en-daoliks gebruuk van mit alle impulsieve improvisaosie die him laeter nog vaeke in muuilikheden brengen zol en die him meerstal redden zol, mar disse keer niet.
De dikke ligusterhege om de zaandbak hadde, ofzien van de eupening mit et hekke, iene zwakke plak, de ansluting op 'e mure van 't gebouw. Hier was een kleine eupening onderan in de hege, een eupening die niet zo opvul, omdat stief aachter de hege een aandere dikke polle ston. Mar op een kwaoje dag stak Breurtien zien heufd ni'jsgierigerwieze deur 't gat.
Tussen de hege en de polle was ruumte, genoeg ruumte, en 't gat was groot zat veur zoe'n ukkien as hi'j was. Aachter 't gat lag de vri'jhied! Veur hi'j 't zels wus draefden zien kleine poties de lange laene of naor de lokkende poorte die eupen ston.
Spietig veur him was disse ongeheurde inbreuk op 'e strenge regels, disse rebellie, disse antaasting van 't klerikaole gezag, niet gehiel en al onopgemarkt bleven.
Veur hi'j halverwege was, had de toezichtholende zuster de bloedhonnen loslaoten, en een hiele hodde van kleuters, veural maegies, want die bin op die leeftied nog vule gezagsgetrouwer, draefde aachter him an. Ruum veur de lonkende poorte hadden ze him te pakken. Zien wanhopige verzet brak, toegelieke mit zien hattien, doe hi'j zag wie him as eerste in de kraege pakt hadde. Jawel, ze was 't, Augusta, zien geliefde, zien anbedene, now zien verraodster, zien Judas, 't dee him veur iens en veur altied zien vertrouwen in 't zonuumde zwakke geslaacht verliezen.
In triomf wodde hi'j teroggevoerd, een haost ontsnapte kristen die de arena injacht wodt, een mattelder die de braandstaepel veur him zicht. Daor gong hi'j de kaaste in, en Zwatte Piet was al onderwegens mit een grote zak waor gien ontsnappen uut meugelik was en waor hi'j haost niet aosem in haelen kon. Hi'j ston doodsaangsten uut, mar ze zollen him niet raozen heuren van benauwdhied, zoas verscheidene aanderen die in de kaaste terechte kwammen. Allienig de wat oolderen, de gehadde deugenieten, die heurd' ie meerstal niet. Toch kwammen die ok altied hiel bliekies en verlegen weer naor buten.
Doe d'r aenliks veerder niks gebeurde, zakte zien aangst en kregen wraokgevulens de overhaand.
Die rotmeid, die rotnonnen, die rotschoele. In 't diepe duuster van de kaaste taastten zien hanen over de onderste plaanke. Potties liem, een varfdeuze, pepieren vlechtstrokies, staepels pepieren vlechtstrokies. Op 'e taast smeerde hi'j een pottien gluton leeg tegen de mure van de kaaste. Hiel sekuur verscheurde hi'j vlechtstrokien nao vlechtstrokien en

plakte ze bliendelings op 'e waand. Een twiede pottien gluton, pepiersnipperties plakten op 'e plaanke. Hi'j was zo verdiept in disse inspannende bezigheden, dat hi'j niet iens murk hoe de sleutel van de kaastedeure langzem ommedri'jd wodde. Mit zoks waj' aenliks wel as een rauwe gil omschrieven kunnen zollen, sleurde de zuster him uut de kaaste. Grote konsternaosie overal, veural omdat meneer pastoor krek even oversteuken was, de karke was ommes an de aandere kaante van de weg. Meneer pastoor keek liekewel niet iens naor him, waorschienlik omdat hi'j toch mar een ofvalige ketter was, hi'j leut 't an de kapelaan over om 't karkelike en 't mannelike gezag gellen te laoten.
Nao een peer flinke vegen mit een Spaans rietien wodde hi'j deur de kapelaan bi'j 't oor pakt en votbrocht. De laene of, de poorte uut, linksof veurbi'j de botterfebriek recht op zien huus an. Tegen de tied dat ze thuus ankwammen, hadden de tamtams heur wark al daon. Zien moeder ston al in de deure.
Ze nam him over van de kapelaan deur zien aandere oor vaaste te pakken, eventies wodde hi'j an alle twie de oren henneen-weer rokt, doe leut de kapelaan nao een laeste gemiene hadde kniep los. Toch gaf hi'j de veurkeur an de geestelike, want moeke mit de dunne, starke vingers van een maegere huusvrouw, die al jaoren slooft veur heur gezin, die kneep veule hadder.
'Vergemie, lillike deugeniet,' zee moeke, dus was 't goed mis.
Dat vergemie klassificeerde hi'j laeter as een geriffermeerde vluuk, die ongetwiefeld ofleided was van *vergeef mij* wat in de gegeven situaosie nogal vremd was, want niet zien moeder, mar hi'j hadde die vergeving now juust zo hadde neudig.
Moeke hul d'r aandere inzichten op nao. Een snarpende dri'j om de oren en naor boven. Wat d'r veerder nog tussen zien moeder en de kapelaan bespreuken wodde ontgong him daordeur, mar 't was aachterof bezien al mit al een mooi risseltaot, dat hi'j nooit weer naor de kleuterschoele hoefde.
Ditte, en nog vule meer overkwam 't kleine Breurtien nog veurdat hi'j zels mar op 'e grote schoele zat. Wat zol him veerder nog allemaole te waachten staon in 't muuilike leven?
Ie moe'n 't mar ofwaachten.

Aende van disse episode.

Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j

Disse keer aachterin *De Ovend* een plaetien van et dörp Makkinge, omdat et de laeste tied nogal es in et ni'js west het. Et centrum van Makkinge het hielemaole op 'e schoppe west, alles is opni'j inricht en bestraot. D'r bin oolderwets andoende lanteerns daelezet en d'r is gien verkeersbod meer te bekennen. Om et mar es in knap, medern Stellingwarfs te zeggen: Makkinge, et dörp dat in de geschiedenis tot twie keer toe et heufdplak van Oost-Stellingwarf west het, het een goed slaegde facelift ondergaon.
Op 'e foto hierboven staon trouwens ok gien verkeersbodden. We kieken recht op Villa Nova, et tegenwoordige doktershuus, an. D'r is elektrisch en de tramreels liggen in de straote. Uut welk jaor disse foto stamt, weten we niet. We weten wel dat de tramlijn Oosterwoolde-Stienwiek op 16 meie 1914 in gebruuk neumen en in 1964 opbreuken wodde. Argens in die vuuftig jaor is disse foto maekt.
Weten jim wanneer, lezers? En kennen jim de meensken op 'e foto? Jim reakties graeg naor de Schrieversronte.
En gaot et jim ok zo? As ik die oolde dörpsfoto's zie, moe'k drekt an dat mooie lietien van Wim Sonneveld daenken.

Dat dorp van toen, het is voorbij,
dit is al wat er bleef voor mij,
een ansicht met herinneringen... (jv)

D'r was es een man in Brocope
die zee elke morgen: 'Ik hope,
da'k vandaege-de-dag
een miljoen winnen mag!
En a'k dàn naor de Veurschotbaank lope!'

Bi'j de Koperetieve Veurschotbaank
kun jow speren tegen 'ongeriemd' goeie veurweerden.

Vraog meer infermaosie
bi'jglieks over speren bi'j:
De Koperetieve Veurschotbaank
Till. (0516) 45 14 41 of (0561) 43 28 25

Coöperatieve Voorschotbank

Willinge Prinsstraote 20
Postbusse 1
8420 AA Berkoop
Till. 0516-451441
Fax 0516-451703

Heufdstraote Oost 6
Postbusse 101
8390 AC Noordwoolde
Till. 0561-432825
Fax 0561-433011